

УДК: 336.719

ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ КОМПЛАЄНС В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ УКРАЇНИ

Омельчук Я. А.,

доктор економічних наук, професор, Швець Н. Р.

Державний вищий навчальний заклад «Університет банківської справи», Україна, Київ

Визначено основні етапи розвитку комплаєнс, як одного із важливих елементів ефективного функціонування банків. Розглянуто передумови формування системи комплаєнс та досліджено основні етапи його впровадження в банківських установах України. Виявлено причини виникнення комплаєнс-ризиків у банківських установах та напрями впровадження цілісної системи комплаєнс-контролю у банках. Проаналізовано основні вимоги до впровадження систем комплаєнс у банківських установах з урахуванням їх особливостей та стану розвитку банківської системи України. Визначено ознаки ефективної системи комплаєнс в банківських установах України.

Ключові слова: банк, внутрішній контроль, комплаєнс, комплаєнс - контроль, ризики.

Омельчук Я. А, доктор экономических наук, профессор, Швець Н. Р. Предпосылки для формирования эффективной системы комплаенс в банковских учреждениях Украины / Государственное высшее учебное заведение «Университет банковского дела», Украина, Киев.

Определены основные этапы развития комплаенс, как одного из важных элементов эффективного функционирования банков. Рассмотрены предпосылки для формирования системы комплаенс и

исследованы основные этапы его внедрения в банковских учреждениях Украины. Выявлены причины возникновения комплаенс-рисков в банковских учреждениях и направления внедрения целостной системы комплаенс-контроля в банках. Проанализированы основные требования к внедрению систем комплаенс в банковских учреждениях с учетом их особенностей и состояния развития банковской системы Украины. Определены признаки эффективной системы комплаенс в банковских учреждениях Украины.

Ключевые слова: банк, внутренний контроль, комплаенс, комплаенс - контроль, риски.

Doctor of Economical Sciences, Professor, N. R. Shvets, Y. A. Omelchuk Preconditions for establishment of an efficient compliance system in banking institutions of Ukraine / University of Banking, Kyiv, Ukraine.

Main stages of development of the compliance system, as one of the important elements of efficient functioning of the banking institutions, were determined. Preconditions for establishment of the compliance system were analyzed, as well as main stages of implementation of the compliance system in the banking institutions of Ukraine were investigated. Reasons for compliance risks in the banking institutions and approaches to implementation of the full-scale compliance-control system in the banking institutions were identified. Main requirements to implementation of the compliance systems in the banking institutions were analyzed, considering their characteristics and the state of development of the banking system in Ukraine. Differentiators of the efficient compliance system in the banking institutions of Ukraine were defined.

Key words: bank, internal control, compliance, compliance – control, risks.

Вступ. В умовах надзвичайно низького рівня довіри населення до банків України питання функціонування ефективної внутрішньобанківської системи комплаєнс - контролю набуває особливої актуальності. Незважаючи на ініціативи Національного банку України щодо врегулювання процедур управління комплаєнс-ризиками, значення даної діяльності в забезпеченні стійкості та конкурентоспроможності банківських установ ще недостатньо усвідомлене та недооцінене їх вищим керівництвом. Результатом цього є зниження трудової дисципліни, порушення встановлених для банку вимог та, як наслідок, застосування регулятором заходів впливу.

Комплаєнс-ризик прийнято вважати одним із найбільш недооцінених видів ризиків, який може перетворюватись в ризик структурний та завдавати банку значних втрат [1, С. 113].

Ключовою проблемою організації ефективної системи комплаєнс у банках України є відсутність належного законодавчого врегулювання даного питання. В Україні фактично відсутня єдина ефективна модель організації комплаєнс – контролю, що може бути якісно застосована в усіх банках, незалежно від їх розміру та форми власності. Окремі спроби деяких банків побудувати систему комплаєнс – контролю часто обмежуються лише частковим нормативним описанням даної функції у внутрішніх документах із застосуванням формального підходу до процедур управління комплаєнс-ризиками, а питання ефективності системи комплаєнс знаходиться на другому плані.

Такий стан речей вимагає розробки єдиних принципів побудови ефективної системи комплаєнс-контролю, що мають бути визначені нормативно-правовими актами Національного банку України і стати обов'язковими для дотримання усіма учасниками ринку. На підставі визначених загальних принципів, кожен банк зможе побудувати адаптовану унікальну модель створення та функціонування системи

комплаєнс-контролю, що враховує особливості банку, напрями його діяльності та наявні ресурси.

Дослідження передумов формування системи комплаєнс, у тому числі визначення основних напрямів комплаєнс та ознак ефективної системи комплаєнс-контролю є основними завданнями для впровадження функції комплаєнс у банках України.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Проблеми управління окремими ризиками банківських установ є предметом активних наукових досліджень. Зокрема цьому питанню присвячені окремі праці таких відомих дослідників як: О. М. Бережного, О. І. Барановського, Т. А. Васильєвої, В. В. Вітлінського, С. О. Дмитрова, Л. О. Примостки, Н. Р. Швець та ін. Однак основні чинники та передумови побудови ефективної системи комплаєнс в сучасних українських реаліях, у тому числі питання комплексного управління комплаєнс-ризиками ще недостатньо досліджені в вітчизняній науковій літературі. Метою даного дослідження є визначення передумов для формування системи комплаєнс в банках України, що дозволить створити модель організації комплаєнс, яка б максимально відповідала особливостям банківської системи України.

Результати дослідження. Діяльність банківської установи завжди пов'язана із численними ризиками, що пов'язані із необхідністю дотримання багатьох вимог, стандартів, нормативів та етичних норм. Невідповідність діяльності банку сукупності встановлених правил може спричинити незворотні наслідки як для самого банку, так і для його клієнтів та партнерів. Комплаєнс-контроль виник у відповідь на посилення ризиків у діяльності вітчизняного банківського бізнесу.

По своїй суті, комплаєнс передбачає дотримання банком законодавчих актів, ринкових стандартів та вимог внутрішніх документів банку, а комплаєнс-ризик є ризиком юридичних санкцій,

фінансових збитків або втрати репутації внаслідок невиконання банком встановлених вимог.

Основні стандарти функції комплаєнс у банках вперше були визначені Базельським комітетом з питань банківського нагляду у документі «Комплаєнс та комплаєнс - функція в банках», що був затверджений у 2005 році. Саме в цьому документі були визначені основні принципи та стандарти організації комплаєнс у банківських установах. Зокрема, в ньому було передбачено, що функцію комплаєнс - контролю виконує не лише підрозділ, що забезпечує комплаєнс, а працівники усіх підрозділів банку. При цьому ресурси, які виділяються на комплаєнс, повинні бути достатніми для забезпечення ефективного управління комплаєнс-ризиком [3]. В 2015 році Базельський комітет з питань банківського нагляду означив комплаєнс дев'ятим принципом серед принципів корпоративного управління у банках [11].

Окремі вимоги Базельського комітету з питань банківського нагляду до функції комплаєнс в Україні вперше були імplementовані у 2007 році в методичних рекомендаціях Національного банку України щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України. Зокрема, цим документом незалежні служби дотримання законодавства і внутрішніх процедур (комплаєнс) були визначені як одна із форм контролю, що мають бути включені до організаційної структури банків. Спостережна рада, правління та відповідні підрозділи банку були визначені головними органами, які відповідають і забезпечують належне дотримання банком законодавства та внутрішніх процедур (система комплаєнс) [9]. Вцілому, даний документ продемонстрував низький рівень регламентації норм та вимог, а також відсутність базового методологічного підґрунтя щодо впровадження комплаєнсу в діяльність українських банківських установ та не надав

банкам достатніх інструментів для впровадження ефективної системи комплаєнс [1, с. 114].

На організацію системи внутрішнього контролю в банках України суттєво вплинуло затвердження Національним банком України у грудні 2014 року положення про організацію внутрішнього контролю в банках України. У зазначеному документі були визначені поняття «комплаєнс», «комплаєнс-ризик», вперше застосовувалось поняття «підрозділ, що забезпечує комплаєнс». В положенні було визначено, що комплаєнс є однією з цілей ефективної системи внутрішнього контролю в банку, а підрозділ, що забезпечує комплаєнс – суб'єктом системи внутрішнього контролю, та визначались окремі вимоги до внутрішніх документів з питань комплаєнс [8]. Проте прийняття зазначеного документа не дозволило чітко визначити сферу застосування комплаєнс, принципи функціонування системи комплаєнс-контролю та, найголовніше – чітко зобов'язати банки створити підрозділ з комплаєнс, діяльність якого би відповідала вимогам Базельського комітету з питань банківського нагляду. Таким чином, банки, з урахуванням специфіки своєї діяльності, почали самостійно трактувати вимоги щодо організації та функціонування системи комплаєнс-контролю, які досить часто суперечили вимогам Базельського комітету з питань банківського нагляду.

Наступним важливим кроком у імплементації принципів та стандартів Базельського комітету з питань банківського нагляду та кращих міжнародних практик щодо комплаєнс у банках України має стати затвердження положення про організацію системи управління ризиками в банках України, проект якого розроблений Національним банком України з метою врегулювання функції комплаєнс. Зазначений документ визначає вимоги до підрозділу комплаєнс та його керівника, фіксує ключові принципи комплаєнс (зокрема, незалежності підрозділу

комплаєнс та достатності ресурсів для його діяльності), встановлює вимоги до управління комплаєнс-ризиками у банках України та звітності з питань комплаєнс, а також врегульовує питання нагляду Національним банком України за функцією комплаєнс [10]. Разом із цим, практичне впровадження визначених вимог вимагає внесення відповідних змін до Закону України «Про банки і банківську діяльність» в частині забезпечення належного корпоративного управління у банку та розподілу повноважень органів управління банків. Зрозуміло, що ефективне функціонування систем управління ризиками в банку (у тому числі комплаєнс-ризиками) неможливе без фахового банківського корпоративного управління. Корпоративне управління сприяє створенню ефективних, надійних та стабільних банківських установ. Воно представляє собою систему обмеження повноважень та розподілу відповідальності, яка визначає взаємини та ролі наглядової ради, керівництва, акціонерів банку, органів нагляду та зовнішніх аудиторів [13, с.434].

Функція комплаєнс в Україні є об'єктом еволюції, що знаходиться на межі повноважень інших напрямів діяльності (ризик-менеджменту, фінансового моніторингу, внутрішнього аудиту та внутрішнього контролю), проте останнім часом все більше виокремлюється в окрему незалежну функцію у банку. Деякі вітчизняні банки досі чітко не розмежовують функції підрозділу комплаєнс із діяльністю інших підрозділів. Це створює підстави для неефективності розподілу ресурсів при здійсненні комплаєнс, загрози незалежності функції комплаєнс та конфлікту інтересів. Відповідно до моделі «трьох ліній захисту», визначеній нормативними актами Національного банку України, лише підрозділ внутрішнього аудиту забезпечує оцінку достатності та ефективності функції комплаєнс, як одного із ключових елементів системи внутрішнього контролю [8]. Однією з проблем

еволюції комплаєнс в Україні є неможливість чіткого визначення ймовірних втрат від комплаєнс-ризиків до їх фактичної реалізації. У той же час, витрати на функціонування комплаєнс є чіткими та піддаються розрахунку. Зважаючи на цей факт, керівники банків не можуть стратегічно розглядати комплаєнс лише як елемент моделі «затрати - вигоди».

Функція комплаєнс в Україні поступово еволюціонує з консультативної до контрольної. Сьогодні, з урахуванням сучасних тенденцій до посилення вимог у банках, підрозділ комплаєнс стає безпосереднім учасником процесу управління ризиками. Сьогодні, банки України, враховуючи наявні організаційні, фінансові та кадрові ресурси приймають рішення про створення окремого підрозділу комплаєнс-контролю або ж покладання функцій щодо комплаєнс на інший підрозділ (зокрема підрозділи з фінансового моніторингу, ризиків, юридичний підрозділ тощо). Починаючи з 2015 року робота банків в даному напрямі дещо активізувалась, а ті установи, які зуміли вчасно побудувати ефективну систему комплаєнс – контролю уже відчують позитивні результати від її діяльності та виявились менш вразливими до значних потрясінь у фінансовій сфері. Станом на сьогодні, у більшості із двадцяти найбільших за розміром активів банків України створено підрозділи комплаєнс. Проте, досить часто підрозділи комплаєнс входять до складу інших підрозділів Банку або ж керівники таких підрозділів виконують інші додаткові функції (відповідального працівника за здійснення фінансового моніторингу, керівника з ризик-менеджменту тощо), що загрожує ефективності функції комплаєнс в цілому.

Сьогодні процес розвитку систем комплаєнс у банках України значно активізувався. Першим етапом цього процесу став прихід на український ринок учасників міжнародних банківських груп, які

традиційно приділяли комплаєнс значну увагу. Наступним етапом стало так зване «очищення» вітчизняної банківської системи від гравців, що порушують встановлені вимоги, що супроводжувалось виведенням з ринку банків. Третій етап має передбачати фіксування вимог Національного банку України до створення та функціонування системи комплаєнс у відповідному нормативному акті регулятора, створення та забезпечення ефективного функціонування комплаєнс у банках України, управління комплаєнс-ризиками у банках України [6].

Постійно еволюціонують основні елементи вітчизняної системи комплаєнс. Таким чином, якщо раніше комплаєнс в Україні асоціювався лише із заходами, пов'язаними із боротьбою із відмиванням злочинних доходів, то зараз спостерігається тенденція до чіткого відокремлення функції комплаєнс, як однієї із основних незалежних функцій у Банку. Вцілому, до основних напрямів комплаєнс у банках України можна віднести наступні:

- аналіз відповідності внутрішніх документів та процедур встановленим вимогам;
- протидія корупції та врегулювання практики щодо подарунків;
- управління конфліктами інтересів у банку (у тому числі врегулювання зовнішньої діяльності працівників та роботи близьких осіб);
- врегулювання процедур роботи із інсайдерською інформацією та інформацією з обмеженим доступом;
- інформування про неналежні дії працівників (whistleblowing system);
- аналіз комплаєнс-ризиків нових процесів, продуктів та значних змін;
- взаємодія банку з регуляторними органами;
- контроль якості обслуговування клієнтів та робота зі скаргами;

- дотримання етичних стандартів та правил поведінки;
- робота з санкційними списками;
- дотримання екологічних стандартів;
- навчання та підвищення кваліфікації працівників з питань комплаєнс.

Кожен банк, виходячи із свого розміру, наявної ділової практики, клієнтської бази та специфіки самостійно визначає основні напрями своєї діяльності, які мають відповідати Національного банку України вимогам.

Для розуміння комплаєнс, як об'єкту еволюції банківського контролю, необхідно визначити причини виникнення комплаєнс-ризиків, які можуть суттєво відрізнятися для кожного банку, залежно від його структури, рівня корпоративної культури, рівня відповідальності менеджменту та акціонерів тощо. До основних причин виникнення комплаєнс-ризиків можна віднести наступні:

- недоліки в організації системи внутрішнього контролю банку;
- можлива участь окремих працівників банку у сумнівних операціях;
- неякісне програмне забезпечення;
- недостатній рівень підготовки працівників банку;
- недостатній рівень дисциплінованості працівників банку;
- невиконання працівниками банку встановлених вимог;
- відсутність механізму управління конфліктами інтересів у банку;
- нерозуміння цілей та важливості комплаєнс менеджментом банку;
- неефективність внутрішньобанківської системи фінансового моніторингу;
- відсутність незалежності підрозділу комплаєнс та достатніх ресурсів для його ефективної діяльності.

Важливою особливістю комплаєнс-ризиків є те, що до моменту його реалізації та перетворення в комплаєнс-інцидент, він може бути не помічений, що створює загрози для банку. При цьому, такий ризик у банку завжди є і його неможливо повністю уникнути [4]. Досить часто банки не виділяють комплаєнс-ризиків в окрему категорію поряд із правовими ризиками, операційними ризиками та ризиками репутації. При цьому, відсутність окремих процедур управління комплаєнс-ризиками створює додаткові загрози для банків. Комплаєнс-ризиків, які приймають на себе банки, не просто можуть загрожувати їх репутації, а по-суті загрожують функціонуванню самого банку в цілому. Ігноруючи комплаєнс-ризиків, менеджмент банку погоджується з тим, що він буде залишатись "сліпим" до загроз банку. При цьому, керівники банку також відмовляються управляти ризиками, які можуть вплинути безпосередньо на їх репутацію та становище.

Одним із найбільш важливих моментів при впровадженні функції комплаєнс є наявність належної комплаєнс-культури у банку, яка є запорукою зниження ризиків у діяльності банку та підвищення ефективності його бізнес-діяльності. Комплаєнс-культура передбачає обізнаність працівників із етичними нормами і правилами поведінки та їх безумовне дотримання, ефективний внутрішній контроль, прозорість бізнес-процесів, інформування про зловживання та попередження. В умовах, коли менеджмент банків вважатиме, що закон простіше обійти, ніж дотриматись його вимог, комплаєнс втрачає свій зміст і стає марною тратою ресурсів Банку. Сенса впровадження норм полягає в тому, що усі працівники банку мають дотримуватись встановлених вимог для мінімізації ризику порушення прав працівників, клієнтів чи акціонерів.

Основною метою сучасної системи комплаєнс-контролю є не пошук винуватців порушення, а застосування превентивних механізмів,

які попереджають такі порушення. Будь-які контрольні процедури комплаєнс спрямовані на зниження ймовірності виникнення будь-якого ризику і/або пом'якшення наслідків його реалізації. Мінімізація наслідків часто виражається в тому, що співробітники банку розуміють алгоритм своїх дій спрямованих на мінімізацію комплаєнс-ризиків [4].

Стимулом для розвитку комплаєнс є також високий рівень корупції в Україні. За даними міжнародної організації Transparency International, рівень корупції в Україні є одним із найбільших у світі. У всесвітньому рейтингу Україна у 2016 році посіла 131 місце зі 176 позицій, у 2015 році – 130 місцев-поміж 169 країн. Такий стан речей змушує розглядати корупцію як одну із загроз діяльності будь-якої організації, у тому числі банку, а антикорупційний комплаєнс - як інструмент для такої боротьби [2].

Застосування жорстких заходів впливу за порушення регулятивних вимог змусило керівництво банків переглянути своє ставлення до витрат на впровадження такої функції. Так, наприклад, за порушення регулятивних вимог французький банк BNP Paribas у 2014 році було оштрафовано на 8,97 млрд. дол. США, британський банк HSBS у 2012 році - на 1,9 млрд. дол. США, німецький банк Commerzbank у 2015 році - на 1,45 млрд. дол. США [5]. Загальна сума штрафів, виплачених банками з 2008 р. за даними Boston Consulting Group – більше \$321 млрд. Із них - \$42 млрд. лише у 2016 р. (на 68% більше, ніж у 2015) [12]. За результатами дослідження функції комплаєнс, проведеного компанією KPMG у 2016 році було встановлено, що середня частка працівників підрозділу комплаєнс у компаніях, до яких раніше було застосовано санкції за порушення вимог у 4,5 рази вища, ніж в компаніях, до яких такі санкції ще не застосовувались. Такі дані свідчать про значне посилення функції комплаєнс лише після застосування до установи заходів впливу [7]. Сьогодні міжнародні

банки зуміли перебудувати свою роботу, а системи комплаєнс постійно активно розвиваються і вдосконалюються, перетворившись на одну з ключових складових банківського бізнесу. Саме тому українським банкам варто уважно відстежувати глибинні перетворення та тенденції в міжнародних банківських групах. Міжнародний досвід організації комплаєнс підкреслює важливість цієї сфери. Витрати на комплаєнс зростають, а питання щодо необхідності таких витрат, в сучасних умовах, перестає бути дискусійним [5].

Отже, на сьогодні, можна виділити наступні основні ознаки ефективної системи комплаєнс в банківських установах України:

- наявність у банку окремого підрозділу комплаєнс та високий посадовий статус його керівника;
- незалежність підрозділу комплаєнс від правління та його підзвітність наглядовій раді;
- наявність у банку механізму управління комплаєнс-ризиками;
- впровадження щоквартальної звітності з питань комплаєнс;
- розгляд наглядовою радою звітів з питань комплаєнс;
- наявність у банку системи інформування про порушення працівників та обробки скарг клієнтів;
- практика успішного врегулювання конфліктів інтересів;
- наявність системи моніторингу нормативних вимог;
- відсутність «формальних» підходів при здійсненні комплаєнс;
- відповідність функції комплаєнс особливостям банку;
- систематичне навчання працівників з питань комплаєнс.

Висновки

Отже, для забезпечення ефективності система комплаєнс-контролю у банку має постійно еволюціонувати. При цьому, банк в принципі не може відмовитись від функції комплаєнс, оскільки це загрожує його функціонуванню на ринку.

Сьогодні в Україні простежується чітка тенденція до приведення нормативно-правової бази з питань комплаєнс у відповідність до вимог міжнародних стандартів, що ставить перед банками нові виклики, пов'язані із забезпеченням прозорості, належного рівня корпоративного управління та мінімізації ризиків. Можна виділити наступні ключові передумови для формування ефективної системи комплаєнс-контролю у банках України:

1. Зниження рівня ризик-апетиту банків України внаслідок посилення регуляторних вимог до забезпечення стабільної діяльності банківських установ в Україні.

2. Поступове впровадження міжнародних стандартів комплаєнс у банках України та приведення вимог законодавства України у відповідність до таких стандартів.

3. Посилення контролю за діяльністю банків та зміна підходів до банківського нагляду.

4. Усвідомлення менеджментом та акціонерами банків важливості дотримання встановлених вимог та загроз комплаєнс-ризиків.

5. Необхідність чіткої регламентації вимог до управління ризиками репутації банку як складової ризик-менеджменту.

6. Нормативне врегулювання функції комплаєнс, визначення принципів, інструментів та напрямів комплаєнс у банках України.

7. Контроль міжнародних організацій за якісною зміною підходів банків щодо управління комплаєнс-ризиками.

8. Необхідність здійснення антикорупційних заходів та управління конфліктами інтересів.

Перелічені вище передумови стали основою для поступової активізації діяльності банківських установ в напрямі створення та забезпечення ефективного функціонування систем комплаєнс-контролю.

Дослідження дозволяє систематизувати передумови виникнення комплаєнс в банках України та визначити основні напрями комплаєнс. Отримані результати дослідження можуть бути спрямовані на оптимізацію процесу формування системи комплаєнс в банківських установах України.

Література:

1. Гелеверя В. В., Хуторна М. Е. Організація ефективної системи комплаєнс-контролю у банку//Фінансовий простір №2 – 2015, С. 113-119.
2. Індекс корупції CPI-2016. Transparency International Ukraine: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ti-ukraine.org/research/indexs-korupsiyi-cpi-2016/>.
3. Комплаєнс та комплаєнс-функція у банках, 2005 рік: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbs113.pdf>.
4. Комплаєнс в банках: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.consultant.ru/law/ref/>.
5. Матеріали семінару з питань комплаєнс. Європейський банк реконструкції та розвитку, м. Київ, 2017 р.
6. Марина Воцилко: комплаєнс. Від гарячкових рухів тіла до стратегічного мислення: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://news.finance.ua/ua/news/-/412617/maryna-voshhylko-komplayens-vid-garyachkovyh-ruhiv-tila-do-strategichnogo-myslennya>.
7. Міжнародне дослідження функції комплаєнс в Росії та країнах СНД, 2016 рік. KPMG: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://home.kpmg.com>.
8. Положення про організацію внутрішнього контролю в банках України: постанова Правління Національного банку України від

29.12.2014 № 867: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>

9. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України: постанова Правління Національного банку України від 28.03.2007 №98: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua> {

10. Проект Положення про організацію системи управління ризиками в банках України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nabu.ua/ua/komitet-z-pitan-regulyatornoyi-politiki.html>.

11. Принципи корпоративного управління у банках, 2015 рік. Банк міжнародних розрахунків: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/bcbs/publ/d328.htm>.

12. Світові банки виплатили з 2008 року \$321 млрд у вигляді штрафів. Асоціація українських банків: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=13062&menu=22&Itemid=69.

13. Швець Н.Р. Удосконалення систем управління банківськими ризиками у світлі посилення глобалізаційних та кризових явищ у світі//Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України, №1 – 2012, С.433- 445.

References:

1. Gheleverja V. V., Khutorna M. E. Orghanizacija efektyvnoji systemy komplajens-kontrolju u banku//Finansovyj prostir №2 – 2015, S. 113-119.

2. Indeks korupciji CPI-2016. Transparency International Ukraine: [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://ti-ukraine.org/research/indexs-korupsiyi-cpi-2016/>.

3. Komplajens ta komplajens-funkcija u bankakh, 2005 rik: [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.bis.org/publ/bcbs113.pdf>.

4. *Komplajens v bankakh: [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.consultant.ru/law/ref/>.*
5. *Materialy seminaru z pytanj komplajens. Jevropejskyj bank rekonstrukciji ta rozvytku, m. Kyjiv, 2017 r.*
6. *Maryna Voshhylko: komplajens jak novyj must dlja ukrajinsjkykh bankiv. Rezhym dostupu: [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://news.finance.ua/ua/news/-/408342/maryna-voshhylko-komplayens-yak-novyj-must-dlya-ukrayinskyh-bankiv>.*
7. *Mizhnarodne doslidzhennja funkciji komplajens v Rosiji ta krajinakh SND, 2016 rik. KPMG: [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://home.kpmg.com>.*
8. *Polozhennja pro orghanizaciju vnutrishnjogho kontrolju v bankakh Ukrainy: postanova Pravlinnja Nacionaljnogho banku Ukrainy vid 29.12.2014 № 867: [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua>*
9. *Pro skhvalennja Metodychnykh rekomendacij shhodo vdoskonalennja korporatyvnogho upravlinnja v bankakh Ukrainy: postanova Pravlinnja Nacionaljnogho banku Ukrainy vid 28.03.2007 №98: [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua> {*
10. *Proekt Polozhennja pro orghanizaciju systemy upravlinnja ryzykamy v bankakh Ukrainy: [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://nabu.ua/ua/komitet-z-pitan-regulyatornoyi-politiki.html>.*
11. *Pryncypy korporatyvnogho upravlinnja u bankakh, 2015 rik. Bank mizhnarodnykh rozrakhunkiv: [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.bis.org/bcbs/publ/d328.htm>.*

12. *Svitovi banky vyplatyly z 2008 roku \$321 mlrd u vyghljadi shtrafiv. Asociacija ukrajinsjkykh bankiv: [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=13062&menu=22&Itemid=69.*

13. *Shvec N.R. Udoskonalennja system upravlinnja bankivsjkymy ryzykamy u svitli posylennja ghlobalizacijnykh ta kryzovykh javyshh u sviti//Zbirnykh naukovykh pracj Nacionaljnogho universytetu derzhavnoji podatkovoji sluzhby Ukrainy, №1 – 2012, S.433- 445.*